

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro unoquoque centimetro quadrato.

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud GEBETHNER ET WOLF

VARSAVIAE POLONORUM
Krakowskie Przedmiescie, 15

IN ANGLIA

Apud BURNS AND OATES

LONDON W.
28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS

AMERICA SEPTENTR.

Apud FRIDERICUM PUSTET

S. Sedis Apost et S. Rituum Congr. Typogr.
NEW YORK
52, Barclay Street.

CINCINNATI
436, Main Street.

IN GERMANIA

Apud FRIDERICUM PUSTET

S. Sedis Apost et S. Rituum Congr.
Typogr.
RATISBONAE in BAVARIA

IN CANADA

Apud LIBRAIRIE GRANGER FRERES

MONTREAL
1899, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

SOCIUS MONITUM.....	V. U.
QUID HUMANO GENERI EX ANARCHISMO?	Senior.
DE M. MINUCHI FELICIS « OCTAVIO »	A. Sordet.
DE LEGALITATE COEMETERIORUM CHRISTIANORUM	Ex ineditis M. Armellini.
DE SANCTI LAZARI INSULA VENETA	Forfex.
MARIA VULTUILLAE MONTIS CUSTOS	F. X. Reuss.
HOMINUM FASTIDIA	P. Alexis.
COMMUNIA VITAE. - Latinitati utile, recens, vaporitrahra rapiente, iter.	H.D.V. Pieralice.
DE HOROLOGIIIS	G. P.
ANNALES	Poplicola.
LIBRORUM RECENSIO	P. Angelini.
AENIGMATA	A. Morchio.

In tertia operculi pagina:

PER ORBEM	Viator.
VARIA: Chartae usus. - Nova via ferrea Orbi compar. - Formicis unde incommodis exterminium. - Ioci.	P. d. V.
EPISTOLARUM COMMERCIIUM	A secretis.

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MCM

* **FIDES** *

(Malice Violino)

quod musicum organum

STRADIVARIUS

CREMONENSIS ARTIFEX CELEBERRIMUS

CONFECIT

Romae veneunt.

Negotium agitur apud Commentarii **VOX URBIS** administratorem, ROMAE, via Alessandrina, 87.

DUBIA ET RESPONSIA SUPER EXTENSIONE

JUBILAEI ANNI MCM ad universam Ecclesiam proposita in commodum confessoriorum a **THOMA ARIZOLI** Missionario Apostolico Imperiali, Sacrae Poenitentiarie officiali.

Dubia huiusmodi explicant facultates quas Summus Pontifex concedit in ordine ad Iubilaeum exercendas et complectuntur praecipuos casus qui in Iubilaeo proponuntur. Responsa sacrae Poenitentiarie, citius recens data, quae opus fuit memorare, memorantur.

Assistentia Constitutio pontificia super extensione Iubilaei et, maxima ex parte, *Motiva ex Constitutionibus Benedicti XIV de usu facultatis casuum tributarum* excerpta.

Opusculum venit lib. 0.50 apud comm. **Vox Urbis** administratorem, Romae, via Alessandrina, 87.

Nuperrime prodit

LOLLIUS, sive de propecta latinitate, **PETRI ANGELINI** liber, constans paginis CIX, excerptus ex Commentario **Vox Urbis**. - Venit lib. 1.50, apud eiusdem Commentarii administratorem, Romae, via Alessandrina, 87.

Officium Franciscus et Soc.

OFFICINA

ANAGLYPTIS, GEMIS CONCHISQUE CAELANDIS

PRAESERTIM IN REDDENDIS FIGURIS

PHOTOGRAPHICE EXPRESSIS

TEMPERANTIA IN PRETIO - DILIGENTIA IN OPERE

ROMAE - Via SISTINA, 129 - ROMAE

IBER (vulgo "ALBUM") praecipua Urbis referens, pulcritudine insignis atque, commentarii **Vox Urbis** moderatore iubente, expresse conflatus, apud eundem commentarii administratorem, ROMAE, via ALESSANDRINA, 87, ven. lib. 1.50.

FIGURAE URBIS ROMAE

ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE

COLLECTIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO

Veneunt apud comm. **VOX URBIS** Administratorem.

URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS

(m. 1.10 X 0.24)

qui sociis commentarii **VOX URBIS** dono datur, venit singillatim L. 2.50

apud comm. **VOX URBIS** Administratorem.

SI QUIS PLURA

REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS EXEMPLARIA

EA MINORI ACCIPIET PRETIO.

LE LAUDI LATINE

IL CANTICO DEL SOLE

DI

S. FRANCESCO D'ASSISI

S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Porziuncola, 1897

Hoc libello praeter venustam praefatiunculam a Paulo Sabatier, viro rei longe peritissimo, conscriptam, continentur laudes latinae cum interpretatione italica, *Canticum Solis*, necnon illa *Speculi perfectionis* capita, quae *Cantici* originem exponunt, aliisque permulta. Libellum, quem proxime alii subsequenter ad parvam *Bibliothecam Franciscanam* comparandam, Iulius Salvadori, litteris tradendis doctor egregius, maxima edidit cura. Romae apud commentarii **Vox Urbis** Administrationem venit L. 0.50, in pauperum levamen.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 1/2.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:

ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE — Via Alessandrina, 87.

SOCIIS MONITUM

MEMINERINT socii, qui nondum subnotationis pretium solverint, kalendas Novembres fatalem esse diem constitutum ut sorti committeretur praemium ad studia provehenda, tot aureis nummis constans, quot summam mille libellarum (francs) aequent.

Quia, Cicerone docente, "utilitas honestate dirigenda est", qui commentarium insoluto pretio ad illam diem retinuerint, praemium adeundi iure, ac deinceps ipsa commentarii lectione, privabuntur.

V. U.

QUID HUMANO GENERI

EX ANARCHISMO?

TAEDET me argumenti huius, quod universum terrarum orbem lugubri nuper fama occupavit, sublato per necem viro, Mac-Kinley, qui foederatis praeerat Americae Septemtrionalis civitatibus, consensu votoque populi accitus. Constitueram enim, quae iamdiu hac de re profitebar animo et corde alto versabam, constitueram, dico, silentio premere ac taciturnitate celare, neque diuturni silentii, quo utebar, finem casus attulisset ullus, nisi me optimi viri movisset auctoritas, ut ea proferrem hoc in tempore, quae sentirem. Quae quidem cum nihil habeant privato cuivis homini contraria, omnia vero in commune bonum intenta, lectoribus commentarii nostri libenter subiicio, quae dicenda mihi, illis autem considerata gravius et perpendenda videantur. Et quoniam Aristotelicum illud in philosophia de comparandis notionibus laudatur, nihil esse in intellectu quod non fuerit in sensibus, contrarium huic effatum, in quo moralis sapientiae aedificium totum stat quantum est, recordatum hic ipso in vestibulo cupio; scilicet nihil esse circa malum, bonumve in patratibus, quod in intellectu antea non fuerit, quippe nil volitum nisi ante praecognitum.

Hinc igitur fit ut «anarchismus», qui in praxi totus est, non voluntatis impetu repentino, sed intellectu perversa moliente diuturnis meditationibus fulciatur. «Anarchico» itaque personata sunt vulnera, quae, nomarum instar,

intima exedunt animae rabie et odio atrocissimis, nec placari possunt nisi totius generis humani sanguine effuso. Quaevis enim societas, a domestico familiae consortio ad civiles usque et politicas societates, patremfamilias, magistratus, regem aut praesidem habeat necesse est; nam cum omnis societas numero constet, numerus sine prima unitate, a qua oriatur, vel in quam ascendat unam a pluribus, mathematica necessitate esse non potest. Qui igitur de primo illo iugiter exterminando sententiam amplexus est, singulos exterminaturus omnes et universos ad ultimum delebit. Quid denique si deletis omnibus, unus ipse remanserit? Si constare sibi voluerit, quum sit unus toto ex genere, et idcirco primus, violentas sibi inferet manus.

Iamque ex hisce patet «anarchiam» esse bellum atrox et nefariam pugnam adversus Deum, qui reapse et rerum vi primus est omnium, et in quem omnia convergunt; et cum lex, auctoritas, mores, ius, fas, quidquid homines demum ligat atque disponit, ab ipso sint, et (velint, nolint homines) auctore illo iugiter perseverent, qui legem, auctoritatem, ius, fas, religionem, ordinem rescindere omnino velle se profitetur, homicidii simul et sacrilegii sibi notam inurit. Est ergo Satanicum aliquid in anarchismo, quod verbis explicari non possit, quod vix mente concipere, quod vix in parte summa et obvia considerare possimus, abyssum subterhiantis nequitiae scrutari penitus nequeamus.

Profecto Catilinarium impendens urbi discrimen tantum non fuit, quantum nunc ex anarchismo periculum impendens orbi terrarum. Vigilantem salutem omnium tunc Roma Ciceronem habuit, quem Patrem Patriae ob servatam Rempublicam appellavit; ego nunc Ciceronem non video incolumitati humani generis consulentem et prospicientem, immo timeo ne somnulosi nonnulli sint, plures dormitent, plurimi dormiant. Quos, cum horrenda expergefecerit dies et haerentes iugulo mucrones morituri receperint, et volitantia circum undique tela et incendia respexerint, pigebit negligentiae, pigebit socordiae, sed frustra pigebit. Neque aliter iudico arsisse dolore fatali vulnere indutum virum, cuius caede horrescens haec scribo, neque aliter audio populos regionis illius tanto capite, prout ipsi sibi elegerant, orbatos ardere, ac truculentae ultionis desiderio flagrare extra citraque legem laniena feroci et subita absolvendae; sed quanto rectius, quanto utilius si opportuno tempore diligentes coercuissent homines anarchismo addictos, et belluina illa ad Patterson coacta disiecissent late concilia, in quibus de Carnot, de Elisabeth, de Humberto trucidandis,

decernebatur, numerabantur adscripti, mittebantur sortes, sicariorum, urna iudice, nomina recitabantur, auri argentique vis pro percussoribus comparabatur ut in Europam regicidio imbuti venirent, ut, nulla fugante inopia, opportunitatem loci ac temporis ad consummanda parricidia nanciscerentur.

Ah!, tua res agitur, paries dum proximus ardet!

Vidistis quidem Europam augusto suorum sanguine respersam, audivistis gemitus miserabiles gentium nostrarum, et non cogitastis viperinam anarchismo esse indolem, quae alienos quamvis perimat, nihilotamensecius inexplebilis, nec suis, nec sibi parcat, hospitium pugione rependens. Ubi rursus, anarchismo iubente, urna versabitur, cuiusnam ex praesidibus, ex principibus, ex regibus, ex imperantibus iterum periclitabitur vita?

Atqui publice a diariis feruntur nomina designatorum ad caedem, quibus ego non crederem, nisi patrata suaderent; nam, praedicta legens, et patrata cernens, complenda colligo. Atque utinam opinio me fallat, neque videam eandem ineuntem sententias multitudinem populi concitatam, homines, ut ait Librorum Liber, «sua in aeternum libertate hinc deceptos», inde «velamen malitiae habentes libertatem»! Qui, cum «honores quos tranquilla republica desperant» — Tullii verbis utor — «perturbata consequi se posse arbitrentur», inopes alliciunt oblati pecuniosorum divitiis, ut socialismo dent operam, cuius est aliena auferre, et quae divitum sunt viritim per populum distribuere; socialismo autem ubi se addixerint, in anarchismum inducunt, proposita et pollicita libertate, auctoritatis et legis vel nomine simul deleta. Libertatem autem esse dicunt, non potestatem et facultatem illam et ius, quo liceat homini bonum agere quominus prohibeatur, sed facultatem et ius patrandi quidquid libuerit. Itaque rem ab intellectus dominatione in voluntatis arbitrium adigunt, neque illud agendum quod rectum sit iubent, sed quod placitum iucundumque videatur.

At quid homines huiusmodi suadere possunt, Numine altius et absolute proclamante «non occides, non furtum facies, rem non desiderabis alienam»? Profecto nihil, si populis religio haereret, si timor Domini, sapientiae omnis initium, familias, oppida, civitates regeret, et quasi rerum summa ratio dominaretur. At facile ut essent liberi, Deum inter fabulas amandarunt, amandantibus autem gentes acquiescunt. Itaque cardine illo triplici subverso, cui quantum est

COMMENTARII "VOX URBIS", INDICES SINGULI

XII num. ann. IV.

Victis atque victoribus quae sit in coloniis fortuna - P. ROSSANI.
De humaniorum litterarum progressu post recentissima physicorum incrementa - Ex scriptis MAURI RICCI.
De disciplinis pueris traditis apud Romanos - G. P.
Par viatorum - De vita humana meditatio - FR. X. REUSS.
Ex Americis - De urbe Pittsburgensi - H. DOSWALD.
Sapientum inventa - Sol in servitute redactus - Vita in metallis - M. LANI.
De Clasio poeta - v. u.
Adamantum fulgidissimae gemmae - A. COSTAGGINI.
Arabum mores - A. VIMILLOT.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - X.
Aenigmata - FR. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Interdum quanti sit induere vestes alienas* - Ioci - P. d. V.

XIII num. ann. IV.

De Ressorum imperio - D. LASCARIS.
Civile liberalium artium officium - I. ANTONELLI.
De sancto Paulino poeta - I. LAMETTA.
De urbe Propertii natali - FORFEX.
Custos Massiliensis Maria (*Notre-Dame de la Garde*) - FR. X. REUSS.
Ex Caledonia - De studiorum Universitate Glasguensi - SCOTUS.
Beati Angelici Faesulani tabula Petrum apostolum referens Christianos admonentem - LAELIUS.
Populare Helvetiorum theatrum - A. COSTAGGINI.
De nuperis effusionibus cretensibus - G. P.
Aloisii Clasio «Lusus pastorales» - Latine vertit I. BATTANIUS.
De americanarum rerum ostentu ad urbem Uropolim - I. De urbe Uropolitana Buffalo - H. DOSWALD.
Arabum mores - A. VIMILLOT.
Annales - POPPLICOLA.
Aenigmata - FR. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Sociis monitum - *Vox Urbis*.
Per orbem - VIATOR.
Varia: *Rhinoceros albus* - Ioci - P. d. V.

XIV num. ann. IV.

Ad «Praeconem Latinum» - N. CAPO.
De subtiliore latinae orationis cognitione - A. CIMA.
Pax! - A. M. CERASOLI.
Latinae adnotatiunculae - Maurus Rocius Ioanni Taddelo - Ex scriptis M. RICCI.
Oratio ad discipulos gymnasii habita studiis absolutis - I. WARNER.
Ab Helvetia ad Nordicum caput - LAELIUS.
Collectiones et collectores - H. D. V. PIERALICE.
De polari vertice attingendo - A. COSTAGGINI.
Aloisii Clasio «Lusus pastorales» - Latine vertit I. BATTANIUS.

Frustula - FORFEX.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Aenigmata - FR. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *De nivatis scitamentis* - Ioci - P. d. V.

XV num. ann. IV.

Australianae civitates iure domini communicatae constitutae - P. ROSSANI.
De pronuntiatione et studio linguae latinae - H. P.
De legalitate coemeteriorum christianorum - Ex ineditis M. ARMELLINI.
Uvae cornuatae origo - H. D. V. PIERALICE.
Theatrum olympicum Vicentinum - LAELIUS.
De liberalium artium fato in futura publica re - I. ANTONELLI.
Alexander Botticellius - A. COSTAGGINI.
Communia vitae - De salutatione - P. ALEXIS.
Aloisii Clasio «Lusus pastorales» - Latine vertit I. BATTANIUS.
De «phototherapie» - FORFEX.
Arabum mores - A. VIMILLOT.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Aenigmata - A. E. DE DRUFFEL.

In tertia operculi pagina:

Sociis monitum - *Vox Urbis*.
Per orbem - VIATOR.
Varia: Ioci - P. d. V.

XVI num. ann. IV.

Leoni XIII Pontifici Maximo - R. REYES.
Consociationum vires quomodo exerendae - I. TONIOLO.
De Cassio Severo I. MARRA.
Athenaea et auditores in America - SENIOR.
Fr. Angelici Faesulani tabula Deiparam in caelum evectam referens - X.
Recensaeriae navigationis progressus - M. LANI.
Vita functi viri clariores - I. F.
Theatrum Marcelli - ROMANUS.
De legalitate coemeteriorum christianorum - Ex ineditis M. ARMELLINI.
Aloisii Clasio «Lusus Pastorales» - Latine vertit I. BATTANIUS.
Ex Itria - L. P. MICROVIR.
Frustula - FORFEX.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - P. ANGELINI.
Aenigmata - A. E. DE DRUFFEL.

In tertia operculi pagina:

Sociis monitum - *Vox Urbis*.
Per orbem - RUFUS.
Varia: *Quaenam innocentibus culpa, consensu gentium confirmata?* - Ioci - P. d. V.

XVII num. ann. IV.

De diebus festis apud Germanos - P. ALT.
De Probae Falconiae Vergiliano centone - M. BELLI.
Lapurdum - F. X. REUSS.
Graeca in Aegypto papyra reperta - N. CAPO.

De Augusteis navibus in lacu nemorensi demersis - H. D. V. PIERALICE.
De «Cymatologia» - FORFEX.
Aloisii Clasio «Lusus Pastorales» - Latine vertit I. BATTANIUS.
De Cassio Severo - I. MARRA.
Annales - POPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Aenigmata - DIGAMMA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Telemetrum acusticum* - «Helladotherium» recens inventum - Ioci - P. d. V.
Libri recens dono accepti.

XVIII num. ann. IV.

Agrariae Australianae leges - P. ROSSANI.
De fabula Milesia, quae inscribitur «Quovadis?» cum Manzoni «Sponsis» comparata - A. CIMA.
De legalitate coemeteriorum christianorum - Ex ineditis M. ARMELLINI.
De Augusteis navibus in lacu nemorensi demersis - H. D. V. PIERALICE.
Nicolai Machiavelli sententiae de publicis vetigalibus - Latine reddidit C. DEHÒ.
Dureri tabula Iesum infantem referens cum doctoribus disputatam - LAELIUS.
Napoleonis gens - I. ANTONELLI.
Ephebi canentes, quos Lucas della Robbia expressit - X.
Maris profundum - M. LANI.
Aloisii Clasio «Lusus Pastorales» - Latine vertit I. BATTANIUS.
Vita functi viri clariores - I. F.
De primo chartae fabro - A. COSTAGGINI.
Annales - PROPOPPLICOLA.
Aenigmata - P. GARRONE.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - FORFEX.
Varia: *Feles tabellarii* - *Lavantur et albescent Aethiopes* - Ioci - P. d. V.
Epistolarum commercium - A. SECRETTIS.

XIX num. ann. IV.

Sociis Monitum - V. U.
«Alcooliamus» - SENIOR.
De Cassio Severo - I. MARRA.
Nova, novo saeculo, ingenuis artibus spes - I. ANTONELLI.
Venatio Cavensis - M. GALDI.
De Senis, urbe clarissima - N. CAPO.
De scriptoribus optimis imitandis - D. MANCINI.
Communia vitae. - Latinitati utile, recens, vaporitrahente rapiente iter. - H. D. V. PIERALICE.
Ad Australem Polum nova suscepta itinera - M. LANI.
Wilhelmus Mac-Kinley - I. F.
Annales - PROPOPPLICOLA.
Publici per orbem coetus legibus ferendis - SCRIBA.
Librorum recensio - P. ANGELINI.
Aenigmata - F. PALATA.

In tertia operculi pagina:

Per orbem - VIATOR.
Varia: *Acrior grandinis, nimborumque profli-gator.* - *Primus mutos eloquium docens* - Ioci - P. d. V.

vetus sapientis oraculum, nosmetipsos familiarius noverimus». Atvero, si quaestionibus implicari difficilioribus, nec viros doctissimos deceat, quam ridiculum est et stultum, christianos, rudes (uti fere sunt) homines atque sine litteris, veritatem se assecutos esse confidere. «Itaque indignandum omnibus, indolendum est audere quosdam, et hoc studiorum rudes, litterarum profanos, expertes artium etiam sordidarum, certum aliquid de summa rerum ac maiestate decernere, de qua tot omnibus saeculis sectarum plurimarum usque adhuc ipsa philosophia deliberat» (1).

Scepticum audisti, epicureum attendas. Negat modo ille ulla hunc mundum Providentia gubernari; contra, acriter contendit omnium rerum semina ab aeterno exstitisse, «fortuitis concursionibus totius mundi membra coalita, digesta, formata» esse; hominem, sicut animal quodlibet, elementorum concretionem nasci et eorumdem dissolutione mori, «nullo artifice, nec iudice, nec auctore». Haec quidem et alia de rebus naturalibus; si autem de hominum moribus loquatur, nec eorum quae quisque aut bene aut male egerit rationem haberi, sed eandem cum optimos tum pessimos sortem manere deprehendit. «In naufragiis, bonorum malorumque fata mixta, merita confusa; in incendiis, interitum convenire insontium nocentiumque... Quod si mundus divina Providentia et alicuius numinis auctoritate regeretur, numquam mereretur Phalaris et Dionysius regnum, numquam Rutilius et Camillus exsilium, numquam Socrates venenum» (2).

Postquam vero de omnibus dubitandum esse docuit, rerum tamen originem inquirere, quin etiam statuere non dubitat. Nec mirum; nam quis umquam scepticus sibi semper constitit? Dubio enim universo ipsa hominum ratio adversatur, nec patitur quemquam eo usque demenciae venire, ut in illa insanabili dubitatione quiescat.

Tum, nulla interposita mora, scepticus ille, qui de Deo inquirendo curam haberi vetat; idem ipse epicureus, qui amandare e mundo Providentiam satagit, diligentissimus patriorum deorum cultor evadit. Numvero credideris horum numinum cultui non aliud fundamentum supposuisse Caecilium, nisi hanc ipsam de omnibus dubitandi doctrinam? Attamen apertis id verbis habet: «Cum igitur, aut fortuna certa, aut incerta natura sit, quanto venerabilius ac melius antistites veritatis maiorum excipere disciplinam, religiones traditas colere; deos, quos a parentibus ante imbutus es, timere, quam nosse familiarius, adorare; nec de numinibus ferre sententiam, sed prioribus credere, qui, adhuc rudi saeculo, ipsius mundi natalibus, mervenerunt deos vel faciles habere, vel reges! Inde adeo per universa imperia, provincias, oppida videmus singulos sacrorum ritus gentiles habere, et deos colere municipes». Verbo, errores cuique sequendi sunt maiorum, siquidem veritatem adipisci nullus valeat. Quocirca auspicia atque auguria in summo honore habenda esse decernit, additque haec quando integra fide fuissent observata, prospere res semper Romanis processisse; sin autem ne-

glecta, in summam desperationem devenisse, quod petitis ex historia exemplis cuique notissimis Octavio conatur suadere.

Illa vero omnia in mentem reducant memoriam celeberrimi illius philosophi, de iisdem rebus disputantis, M. Tullii Ciceronis. In libris duobus, quorum alterum *De divinatione*, alterum vero *De legibus* inscripsit, ancipitem et hic gerere personam non recusavit. In priore deridet philosophus, quod in posteriore politicus summa ope defendit; in illo, quae ad tuendam divinationem afferuntur argumenta implacabilis explodit; in isto, nihil iure augurum maius aut pulchrius inveniri contendit. Simili ratione, de natura Deorum disserens, Cotta ille academicus (sub cuius nomine Tullius latitat) ipsa religionis fundamenta conatur convellere, testatus nihilominus detrahare se nihil velle de veneratione deorum, quinimo plurimi facere quaecumque de diis colendis praecepta a patribus ante tradita essent (1). Multitudinis igitur cohibendae causa, priscam superstitionem etiam ii defendebant, qui quam falsa esset optime noverant.

Verum, ad Caecilium redeamus. Si nec ullius philosophi, inquit, deos negantis ferenda est impietas, multo sane minus christianorum «de ultima faece» collectorum, non sacris sed piaculis foederatorum. Hos tanto impetu lacessit, ut vix verba suo despectui significando paria reperiat: «Latebrosa et lucifugax natio, in publicum muta, in angulis garrula; templa, ut busta, despiciunt; deos despuunt, rident sacra, miserentur miseri, si fas est, sacerdotum honores et purpuras despiciunt ipsi seminudi. Pro mira stultitia et incredibili audacia, spernunt tormenta praesentia, dum incerta metuunt et futura, et dum mori post mortem timent, interim mori non timent. Ita illis pavorem fallax spes solatio redivivo blanditur» (2).

(Ad proximum numerum).

A. SORDET.

DE LEGALITATE COEMETERIORUM CHRISTIANORUM (3)

RELIGIOSA libertas, de qua disputavimus, non solum Indaeos spectabat, sed etiam illos, qui eorum sectatores fiebant, qui ideo «proselytae» appellabantur. Hi quidem in dies tum crescebant, cum animi iam parati essent in omnibus civitatibus imperii, et maxime Romae. Eo enim pervenerat corruptela et depravatio publica, ut animi nobiliores taedio affecti, melius quidquam quaererent extra turpissimum illud «politheismum».

Sectatores illi in duas classes dividebantur; alii enim erant, «proselytae iustitiae» vocati, qui veri et perfecti Iudaei ex religione manebant, derelinquentes patriae institutiones, more iudaico omnino viventes et pondus paene intollerabile sustinentes omnium legum et praescriptionum iudaicarum.

Erant autem alii qui dicebantur «proselytae portae» seu «timentes Deum» (4), quorum in

dies multitudo frequentior fiebat, maxime inter viros nobiles et clarissimos, et in ipsa domo Caesaris. Horum lex in eo posita erat, ut idolis renuntiarent, ad legis naturalis observantiam sese obstringerent, et ab usu carniarum abstinere, maxime a sanguine et suffocato (1).

Sed enumerabantur quoque tertiarii quasi proselytae istius iudaicae religionis, quibus, et iis etiam late diffusis, a quibusdam animalibus abstinentia velut signum erat, ex quo publice dignoscerentur.

Atqui Christi fideles coram lege quasi habebantur proselytae «timentes Deum» et ideo libertatem illam obtinuerunt, qua gaudebant non modo proselytae iudaei, sed etiam gentiles.

Et plures etiam inscriptiones confirmant proselytismum iudaicum inter gentiles in ipsa Roma. In celeberrimo coemeterio iudaico in vinea Randanini ad viam Appiam repertae sunt inscriptiones, quae ad proselytas utriusque classis inter romanos spectant. Iustitiae sese refert haec inscriptio Orelliana (2522): VETURIA PAULA

PROSELYTA AN. XVI NOMINE SARA MATER SYNAGOGARUM CAMPI ET BOLUNNI.

Polae autem in Istria reperta fuit alia haec inscriptio, quae ad proselytas secundae classis pertinet: AUR SOTER ET AUR STEPHANUS, AUR SOTERIAE MATRI PIENTISS. RELIGIONI IUDAICAE METIENTI (2). De ipsa Poppaea, uxore Neronis, testatur Iosephus Flavius (3) fuisse mulierem «timentem Deum»: Θεοσεβής γὰρ ἦν (4).

Haec pax turbata tantum fuit a persecutione Neronis, sed, Caesare illo mortuo eiusque memoria damnata, fideles circiter triginta annos, pace et libertate usi sunt, et etiam, Domitiano vita functo, sub quo Ecclesia persecutionem passa est, imperatore Nerva, ait quidem scriptor: (De mortibus persecutorum, C. III, 6): «rescissis actis tyrannis non tantum in statum pristinum Ecclesia restituta est, sed etiam multo clarius ac floridius enituit».

Sed haec ad historiam persecutionum attinent; redeamus ad coemeteria.

Iudaei ergo cum viderent Christianos reputari ab ethnicis tamquam eorum parentes religiosos et quasi sub umbra synagogae sese abscondi, eos magistratibus indicarunt, ac deinde ante plebem calumniati sunt, dicentes ex sinu eorum prodiisse novam ac perniciosissimam superstitionem, quae nihil aliud esset, quam professio «atheismi». Haec iudaica calumnia finem consecuta est; inde persecutiones originem duxere contra fideles «reos atheismi et impietatis» habitos.

Ea circiter aetate propter auctum fidelium numerum eorum sepulcra et areae amiserunt paene formam simplicis primitivi sepulcri, ac privati; iamque erant coemeteria publica christianorum, quae Ecclesia suo nomine possidebat, et in quibus sacrae synaxes habebantur.

Sed heic videre occurrit quomodo coemeteria Ecclesia posset saeculis secundo et ter-

(1) Cum Seneca adhuc adolescens Alexandriae Sotionis Philosophi scholam frequentasset scribit sese abstinuisse ab usu carniarum (Ep. 108). Pater Senecam filium arguit ut ab illa abstinentia cessaret: «Patre itaque meo rogante, qui calumniam timebat, ad pristinam consuetudinem redii, nec diffculter mihi ut inciperem melius coenare persuasit».

(2) ORELLI, 2522.

(3) Cfr. Antiquitates, XX, 8.

(4) Horatius Flaccus ipse in Satyris ait amicum suum Fuscum Aristum esse, «unum multorum».

(1) Ibid.

(2) Ibid.

(1) De Nat. Deor., III, 2.

(2) Cap. VIII.

(3) Cfr. num. XVIII.

(4) Οἱ σεβόμενοι, seu φοβούμενοι τὸν θεόν.

innittitur humanum genus — Deo, vita, re familiari — bellum civile horrendum teterrimumque conflabitur, quod nec pietas, nec religio temperabunt, nec clementibus parcat manus, nisi antea penitus hoste restincto. Aliquid erit longe truculentius furoribus Sullanis et Marianis, longe ferocius proscriptionibus Antonianis, longe atrocius et implacabilius odiis, quae XVIII labente saeculo Galliam excidiis ubique vastarunt. Dies erunt « quales ab initio, non fuerunt usque adhuc, et felices praedicabuntur steriles, et beati qui dormire in sepulcris »! Hi erunt illius pugnae dies in clangore tubarum et subversione urbium, in vastatione agrorum et incendio rerum, in romphaea scrutante domos, in clamoribus fugientium, in conviciis occidentium, in calumniis ineffabilibus, in aerumnis et angustis et terroribus, quorum a consideratione refugit animus, dum stupens in narratione lingua fatiscit. Et postquam ad ultimum pugnam erit, cuiam infelix victoria?... Ac tamen tum ex victoribus tum ex victis quot supererunt? Et eos, qui supererint, qualis manebit sortis?... Nolo lugubri carmine prophetiam deducere; at ii, quos gentibus praeposuit Deus, videant, caveant, consulant, prospiciant.

SENIOR.

DE M. MINUCIO FELICE "OCTAVIO,"⁽¹⁾

AUREUS quidam exstat libellus, tertio post Christum natum saeculo, religionis tuendae causa conscriptus, plerisque eiusmodi ante editis, tam delectis argumentorum, tam praestantibus sermonis elegantia praestare visus. Octavio dixi, olim quidem operibus annumeratum Arnobii, iamdem vero, ipsius genuino passim M. Minucio Felice restitutum.

Pauca quidem de ipso M. Minucio Felice licet profuso; quidam enim cum ex eius scribendi ratione Africanum suspicati sunt, at vero aliis quoniam modo huius tam comptis sermo africanam illius scribendi veluti asperitatem redoleret, minus peripetum fuit. Constat inter omnes Minucius numero candidiorum exstantium romanorum. Legitur enim apud Lactantium (2): « Minucius Felix, non ignobilis inter candidiores loci fuit »; apud Sanctum vero Hieronymum (3): « Minucius Felix Romae insignis candidior » et (4) « Minucius candidior Romani Fori ». Nec cum praeterea candidiorum patrum appellatum, quod operum dederit religioni christianae tuendae; sed eundem veri etiam nominis fuisse candidiorum, id et Sancti (ut vidimus) Hieronymi testimonio assertum est, et totius libri, seu dialogi, decursu comprobatur.

At forsitan quis requiret: Decuit ne christianum virum causas actitare eorum, quos ethnicos vocant? Ne id cuiquam mirum videatur. Numquam enim christiani sua munera, officia, dignitates una cum ethnicorum superstitione abicienda duxerunt; verum, per totum orbem diffusi, ceterisque populis commixti, rebus quibusque publicis negotiisque interesse, solo deo-

rum cultu excepto, solebant. Qua de re, Tertullianus (1): « Hesterni » — exclamat — sumus, et vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium, senatum, forum; sola vobis reliquimus templa ».

Conscriptum fuisse hunc dialogum tertio fere saeculo iure creditur; utrum vero Septimio Severo imperatore, an Alexandro, certo non constat. Iis potius assentiam, qui hunc in lucem prodierit libellum sub Alexandri Severi imperio existimant. Hic quidem quantum faverit christianis, omnibus compertum est. Fertur enim eius palatium christianorum fuisse plenum, quin etiam de templo cogitasse Christo extruendo narratur. Iamvero, clementioris huius in christianos animi signa reperiri nequaquam dubia in Octavio nullum effugiet. Procul dubio, ab auctore nostro ethnicorum crudelitas in christianos minime tacetur, sed eius rei mentio habetur tam quieta, verbisque expressa tam remissa, ut de re praeterita locutum esse magis quam de praesenti facile intelligas. Atqui, non illa profecto mentis serenitate fratrum supplicia retulisset ac caedes, si tunc temporis atra decessisset persecutio. Quare non sub Septimio Severo, christianis infensissimo, sed sub Alexandro editum esse hunc librum putamus. Huc etiam illud videtur pertinere quod S. Hieronymus Minucium, medium Tertullianum inter et S. Cyprianum recensuerit.

Clarissimum auctorem christianam fidem professum esse res ipsa docet; non enim praeae superstitionis sectator christianorum religionem suscepisset defendendam. Attamen provectionis iam fuit aetatis cum se Christo adiunxit; de re enim ipse testatur (2): « Cum discussa caligine, de tenebrarum profundo in lucem sapientiae et veritatis emergerem, non respuit (Octavius) comitem, sed, quod est gloriosius, praecurrit ». Simul atque Christo nomen dedit, veritatis praecorem se vindicemque invictissimum praebuit. Dialogum itaque elucubratus est in duas partes distinctum, quarum in altera Concilii cuiusdam pro ethnicis, in altera vero Octavii pro christianis refertur oratio. Inscrisit autem librum Octavii nomine, Platonem imitatus ac Ciceronem eiusmodi dialogos illius appellatione vocare solitos, qui partes ibi ageret potiores.

Utriusque autem partis argumentum iuvabit propius inspicere. Primum quidem quae huius se colloqui dederit occasio, Minucius commemorat. Negotii scilicet cuiusdam gratia, Octavius, eius amicus, Romam venerat. Transactis nonnullis in dulci sermone conserendo diebus, placuit iis Ostiam petere, quo in loco marinis balneis languida membra recrearent. Quis hic fuerit Octavius, iam innui; erat enim et vir ille felix Christi fidem recens amplexus et olim in causis dicendis versatus: ita loquens inducitur (3): « Nos tamen cum sacrilegos aliquos et incestos, parricidas etiam defendendos et tuendos suscipiebamus, hos (christianos) nec audiendos in totum putabamus ». Comitem autem sibi adsciverunt Caecilium quemdam, ortu, ni fallor, Africanum; namque (4) Frontonem

« Circensem nostrum » appellat. Dum simul ad mare contendunt « Caecilium, simulacro Serapidis denotato, ut vulgus superstitiosus solet, manum ori admovent, osculum labiis impressit ». Quod animo non aequo ferens Octavius, his Minucium increpat: « Non boni viri est, Marce frater, hominem domi forisque lateri tuo inhaerentem sic in hac imperitiae vulgaris caecitate deserere... » tam enim sacrilegae ignorantiae dedecus non minus ad Caecilium, quam ad Minucium pertinere. Interea ad apertum litus cum pervenissent, tum pulcherrimo locorum adpectu, tum incundissimo spectaculo delectati sunt « puerorum certatim gestientium testarum in mare iaculationibus ludere ». Quem ille lusus ita eleganter describit, ut subiectus oculis tibi ipse videatur. Est profecto quod miremur huiusmodi picturam paene poeticam libro insertam controversiis referto, maxime si antea illud nudumque dicendi genus attenderimus eorum, qui ante floruerant, scriptorum christianorum. Meminerimus autem litteras christianas profanae doctrinae cultum et ornatum non raro consecrari. Formati enim persaepe ad optimas artes in scholis publicis, auctores sacri in dicendo scribendoque morem ethnicorum elegantiorum ad fidei defensionem non pauci adhibebant, Iudaeos imitati, qui erepta Aegyptiis vasa, profanis usibus impensa, divino cultui addicere non dubitabant.

Verum, spectaculi illius voluptate Caecilium nihil commotus, tristis videbatur. Quid causae esset cur doleret a Minucio interrogatus, obiurgationem Octavii esse fatetur, quae se subtristem redderet. Petit itaque ut sibi cum Octavio de sua religione disputare liceat, quod quidem ille toto capite annuit. Considunt ergo tres amici, medius autem Minucius, in mole in altum procurrente.

Tum suae Caecilium religionis tutelam suscipit, crimini christianis coniiciens, quaeque absurda horrendaque a falsorum numinum cultoribus circumferebantur. Exordium controversia ducit a Deo rerum omnium conditore ac moderatore; est enim hoc nostrae fidei « dogma », ceterorum quasi fundamentum. Quid de hac re prisci senserint philosophi nemini ignotum esse puto; horum sententias primum refert Caecilium. Cum tanta esset opinionum diversitas, forte quaeret quispiam cur Minucius auctor solum Caecilium eas propugnantem induxit; ex hoc enim illud consequitur, ut idem ille partes implere debeat plurimum inter se discordantium, nunc scepticorum, nunc epicureorum, nunc eorum, qui deos patrios cuique colendos esse dictitabant. Recte nihilominus id a Minucio excogitatum puto; nihil enim magis usui ac mori philosophorum erat accommodatum, quam plures simul easdemque oppositas sententias tenuisse.

Primum igitur partes agens scepticorum, omnia in rebus humanis dubia esse asseverat (1): « Cum tantum absit ab exploratione divina humana mediocritas, ut neque quae supra nos caelo suspensa sublata sunt, neque quae infra terram profunda demersa sunt, aut scire sit datum, aut scrutari permisum, aut suscitari religiosum; et beati satis satisque prudentes iure videamur, si, secundum illud

(1) Minucianas quaestiones in *Vox Urbis* agitavit iam FELIX RAMONERO: confer itaque eius scripta an. I n. III; an. II n. II, V.

(2) *Deo. Just.*, V. 1.

(3) *De viris illustr.*, 58.

(4) *Ep. ad Magnum*.

(1) *Apolog.*, 37.

(2) Cap. I.

(3) Cap. XXVIII.

(4) Cap. IX.

(1) Cap. V.

Vultuillani templi prospectus exterior.

Vultuillani templi prospectus interior.

MARIA VULTUILLAE MONTIS CUSTOS ⁽¹⁾

NON erit abs re breviter hic praemittere, quae de Vultuilla monte traduntur memoratu digniora. Sic facta nonnulla, quae carmen nostrum describit, plenius intelligentur.

Vultuilla (quod hodie nomen vulgo *Mentorella* sonat, et a vulturibus eo loco non infrequentibus derivatum videtur) montium Tiburtinorum apex est, qui ad metra circiter M assurgit. Hic, uti ferunt, (quae etiam res expressa cernitur in tabula anaglyptica saeculo XII exsculpta) S. Eustachius martyr, dictus antea Placidus, ex ethnico christianus factus est, cervum mirae magnitudinis conspicatus, qui fulgentem Christi cruci infixi imaginem inter cornua gerebat. In eodem anaglypto S. Silvester Papa repraesentatur, dum templum consecrat hoc in monte aedificatum. Ceterum Muratorius diploma affert, in quo, inde ab anno DXCIV, mentio fit « montis Vultuillae de S. Maria ». Quae tamen nunc colitur in templo. Vultuillano imago Deiparae, Puerum Iesum inter brachia tenentis, opus est, peritorum iudicio, saeculi XII ex ligno quidem affabre sculptum.

Fertur etiam S. Benedictus vitam hic aliquamdiu solitariam egisse, antequam Sublacensem peteret specum, quem parum distantem hinc prospicere licet. Celebre hic olim exstitit coenobium Benedictinorum, inter antiquiora Ordinis recensendum.

Anno rep. sal. MDCLXI, P. Athanasius Kircher S. I., pietate non minus quam eruditione clarus, cum templum Vultuillanum ruinis reperisset, in idem instaurandum omni studio incubuit. Edidit, hunc in finem, suam *Historiam Eustachio-Marianam*, quam cum passim ad viros misisset auctoritate sive ecclesiastica sive civili praeceptos, largam undique stipem collegit hoc in opus impensam. Instituit praeterea, ut hic quotannis, mense Septembri, sacra « missio » ageretur, cuius uberrimos fru-

ctus, ad alendam christianam pietatem mire efficaces, non semel ipse laetus vidit et descripsit. Affirmat autem, ad duodecim vel etiam quindecim hominum millia consuevisse, per sacros illos dies, arduum montem subire, et ad sacramenta Poenitentiae atque Eucharistiae accedere. Perdurat etiamnunc saluberrima missionis autumnalis consuetudo, opera Patrum Polonorum a Resurrectione, quibus a Pio IX Pont. Max. cura templi Vultuillani concedita est.

Inter Pontifices Romanos qui B. V. Marianam, ibi venerationi habitam, peculiari cultu prosequi sunt, eminet Innocentius XIII qui, moriens, iussit cor suum ante sacram Iconem reponi, urna marmorea inclusum, cui haec inscriptio: COR INNOCENTII XIII DE COMITIBUS.

His ipsis diebus, memorata Deiparae Effigies aureo diademate, gemmis distincto, solemniter redimita fuit: qua data occasione, compositum est subiectum

CARMEN

*Tibur extollant alii profanum!
His Sibyllini Latice, ruensque
Flumen in praeceps, et amata Flacco
Rura canantur!*

*Me iuvat Tibur celebrare sanctum,
Teque metiri pede, Vultuilla,
Mons sacer, templi procul emicantis
Ardua sedes.*

*Heic, ubi tellus propiore caeli
Gaudet aspectu, colitur Mariae,
Cui puer Iesus sedet inter ulnas,
Pervetus Icon.*

*O pium longa vice saeculorum
Limen! heic cervum Placidus fugacem
Insequens, Christi iacuit repente
Praeda beata.*

*Heic Deo vixit Benedictus, amplae
Conditor stirpis, rude donec antrum,
Alter Elias, prope Sublacensem
Repperit oram.*

*Mox eo Samnis, Rutulus, Sabinus,
Umbet et Tuscus didicere crebras,
Callium spretis salebris, precantum
Fundere turmas.*

*Namque, magnetis radiantis instar,
Huc trahit Christus, trahit huc Maria
Nostra, quae blandis facile domantur
Pectora vinculis.*

*Efficax et te iubar, Innocenti,
Trahit e Petri cathedra: quiescunt
Heic tui cordis cineres, tuumque
Fantur amorem.*

*At quis autumnus referat triumphos?
Mons ubi gressu trepidat piorum
Totus, et guttur sonat omne Iesum,
Omne Mariam;*

*Plebs ubi sacrae veniae ministros
Obsidet, mitis legio; vel almam
Certat ad mensam properare: turba
Usque renascens.*

*O mihi salve, veneranda Imago,
Gemmeis frontem redimita sertis,
Quae tibi nuper pietas clientum
Dona sacravit!*

*Perge de caelis, bona Mater, aedem
Hanc tuam vultu placido tueri:
Limen ingressis pateat superni
Gratia Regis.*

*Perge tutari populos agrosque,
Celsa queis late tua Vultuilla
Imminet: culpas animis, procillas
Messibus arce.*

*Optime de te meritis tuoque,
Diva, succensis studio Polonis
Da quod exorant: patriam serena
Pace fruentem.*

*Fer tuo demum, fer opem LEONI:
Impera ventis, quibus icta, Petri
Cymba iactatur, tumidique ponti
Ira residat.*

FRANC. XAV. REUSS.

(1) Figurae Vultuillani templi, quae scriptum hoc exornant, excerptae sunt ex opere, cui titulus: *Memorie storico-critiche del Santuario di Nostra Signora della Mentorella* pel Canonico Prof. GIUSEPPE CASCIOLI. — Edid. Henricus Filiziani (Roma, Pozzo delle Cornacchie 7-8), qui nobis ipsas figuras ultro obtulit.

tio possidere, et in illis sacras has haberi synaxes.

Ex historia populi romani et ex immensis monumentis et inscriptionibus certum est floruisse Romae magnum numerum sodaliorum, quae collegia dicebantur (1), diversissimae prorsus naturae: alia enim omnino sacra erant, ut initio collegia Pontificum, Augurum et Vestalium; erant autem collegia, quae instituta fuerant ad honorem reddendum, seu ad colendum aliquod numen, unde sodales dicebantur « cultores » (*Iovis, Herculis, Apollinis*, etc.). Erant praeterea collegia artificum et mercatorum.

Haec facultas civibus romanis tributa « ius coeundi » appellabatur, et sub tutela huius iuris collegia ista saepe multiplicaverunt in infinitum, ita ut Iulius Caesar contra nova collegia leges ediderit. Quod si ista collegia a legibus non fassent recognita, habebantur illicita, et crimen sodalium dicebatur « coitionis illicitae ».

Atqui inter tot collegia et sodalicia classis comprehendebatur « sodaliorum funeraticiorum », cuius erat finis honestam sepulturam sodalium curandi. Corpora enim eorum qui sepeliri parare sibi nequiverant deponebantur in horribili Esquilini puticulis permixta cadaveribus animalium (2). Inde locus ille, seu campus Esquilinus horribilis erat visu et insalubri aere; quae de causa Maecenas, Augusti amicus, illa puticula deleuit, ibique villam suam condidit. Unde Horatius ipse:

... quae modo tristes
Albis infernas spectabant ostibus agram,
Nunc licet Esquilis habitare salubribus.

Sed ne ab collegiis funeraticiis longius abeamus, de his saepe mentio fit in inscriptionibus saeculi secundi et tertii aetatis nostrae. Ita ex. gr. cum recens foderetur Esquilinus mons, in lucem venit columbarium « libertorum statiliorum », ubi lapides ibi reperti nobis « Collegium commemorantium » revelarunt.

Aliquando ista collegia nomen accipiebant ex loco ubi coetus fierent: itaque legimus in quadam inscriptione: « Collegium quod est in domo Sergiae Paullinae », quae fuit filia Sergi Pauli consulis anno centesimo quinquagesimo; et inscriptio alia memorat « Collegium quod consistit in praediis Lari Macedonis ».

Traianus imperator fuit sodaliciis omnibus infensissimus suisque edictis abolere voluit et illicita declarare collegia et sodalicia imperii, facta etiam lege contra « eterias »; quae vox respondet anglico vocabulo *clubs*. Exceptio tamen facta est pro collegiis funeraticiis pauperum; ut Marcianus docet: « Permittitur tenuioribus stipem menstruam conferre, dum tamen semel in mense coeant ». Constitutiones enim horum sodaliorum, quae nos statuta *organica* dicimus, « lex collegii » dicebantur, et huiusmodi erant: Collegii praeses « magister » dicebatur, sodales « cultores » appellabantur; loco in quo coibant « schola collegii » nomen tribuebatur, Lex autem Collegii praecipua in eo erat ut « stipem menstruam arcae communi sodales conferrent » (3). Qui collegii particeps esse

vellet, alias inter condiciones, debebat solvere boni vini amphoram primo et secundo mense ingressus; magister collegii epulum ad celebrandam electionem dabat omnibus sodalibus; et unusquisque sodalium in epulis recipiebat certam mensuram panis ac vini. Si quis ex sodalibus decederet, tunc impensis arcae collegii eius funebria celebrabantur, et in sepulchro communi sepeliebatur, exceptione facta

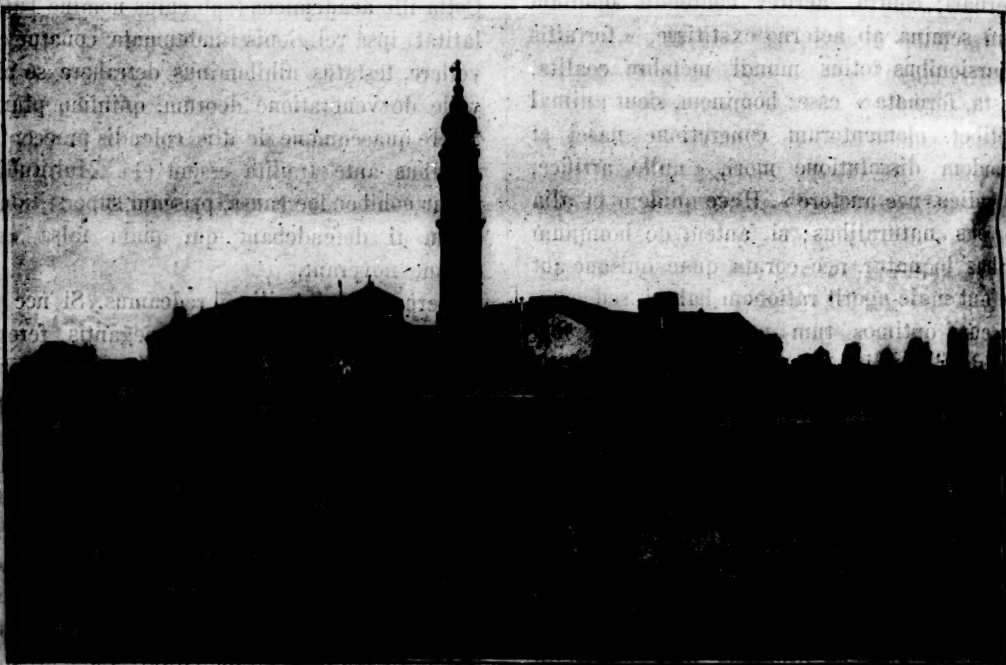
collegii servorum (ORELLI, 6086) quod ibi constitutum fuerat anno CXXXIII.

pro illo, qui voluntariam necem sibi intulerit (1).

Hisce ergo declaratis et probatis, liquet Ecclesiam sub umbraculo legum collegiorum funeraticiorum se abscondisse, et hac ratione nomine communi, non amplius privato, sua coemeteria struxisse et tenuisse ad fratres fideles sepeliendos et sacras synaxes habendas.

Ex ineditis MARIANI ARMELLINI.

(1) En verba legis: « Quisquis ex quacumque causa mortem tibi consciverit, eius ratio funeris non habebitur ». Ita ethnici ii veteres de horrendo illo crimine sentiebant.

DE SANCTI LAZARI INSULA VENETA

INSULA est a Sancto Lazaro nuncupata inter Venetae lacunae gemmas fulgentissima. Haud longo mari ab urbe principe disiuncta, inter hortos apricos, inter olivas crebre consitas huius videt imaginem late placideque in caeruleis aquis, quasi in speculo, expressam, locus profecto poetarum animo inflammando. Et sane Georgius ille Byron multum inibi versatus est hospitio utens et schola sodalium Armenorum, qui eam possident et sub titulo « Armenae academiae », iis a Napoleone I Imperatore tributo, congregantur.

Iuvat huius coetus, qui insulam longe excoluit, historiam breviter attingere, hoc praesertim tempore, quo dies ab ipso condito CC magnis sollemnibus frequentissimoque hominum concursu celebratur.

Anno enim MDCCII, mense Septembri, Mechitar a Sebaste, humilis Armenorum sacerdos, sibi aliquot homines Byzantii consociabat, ut iuvenes gentis suae una colligerent, instituerent, magistros deinde efformarent, qui in Orientis plagis doctrinam humanitatemque vulgarent. Tristia tempora religiosaeque vexationes Mechitar suosque ad novas sedes petendas in Peloponnesum coegerunt; inde an. MDCCXV iterum profugae Venetiarum in urbem transmigrarunt, ubi liberaliter ab illa republica excepti, qui iam eius praesidium obtinuerant, post

annos duos, stabile domicilium in insula Sancti Lazari constituere, monasticam disciplinam Sancti Benedicti, ex ordine Sancti Antonii abbatis amplexati, et ex conditoris nomine *Mechitaristas* sese appellantes.

Brevi Mechitaristarum sodalitas honestissime floruit, et insula Sancti Lazari bonarum artium et humani civilisque cultus seminarium facta est, quod per Orientem omnem fructus suos diffudit et in Italia singulare industriae, et laboris, et pietatis erga patriam exemplum existit. Nam si ad efficiendum non opera tantum, sed scripta quoque et doctrina conferunt, iam Mechitar ipse officinam instituit ut libros ad docendum idoneos ederet; quae quidem paulatim et amplificata, et perfecta pluribusque literarum, orientalium praecipue, notis ditata, haud parvi momenti nunc habetur. Nec minoris bibliotheca aestimanda est, quam Mechitaristae sedulo patienterque collegerunt, siquidem in ipsa aetatis et fidei magnae libri manu scripti congesti sunt, verus antiquitatis thesaurus.

Itaque insula Sancti Lazari Venetiae non una naturae excelsa pulchritudine, sed hominum industria multos apud se allicit et iure delectat.

FORFEX.

(1) Cfr. Mommseni opus *De Collegiis et sodalitatibus Romanorum*.

(2) Cfr. HORATII *Sat. I*.

(3) Initio huius saeculi XIX prope Lanuvium inter ruinas thermarum reperta fuit quaedam inscriptio continens legem

non posse consistere, lacerante conscientia scelerum, recordatione mordente semper, non erit pax ulla sed bellum, non erit quies sed diuturnum insomnium ultricibus Manium umbris saepe recursum. Deliciis assuetis obstupescunt sensus, hebetatur animus, iamque praetergressi, quae habemus, in ea quae vel negantur, vel non habemus, contendimus.

Quae omnia cum sint pluribus explorata exemplis, et lugubri temporum testimonio — heu frequenti nimium! — probata et confirmata, neque illis Horatii carminibus egent ut apertiora pateant, ubi ait:

*Contracta pisces aequora sentiunt
Iactis in altum molibus; huc frequens
Caementa demittit redemptor
Cum famulis, dominusque terrae
Fastidiosus; sed timor et minae
Scandunt eodem quo dominus, neque
Decedit aerata triremi,
Et post equitem sedet atra cura.*

Quae minae? Adlatrantis aeternum et mordentis conscientiae scelerum; magnae enim opes, magna latrocinia; quippe, vel ethnico, Poeta monemur:

*Criminis admissi prima haec est ultio, quod se
Iudice nemo nocens absolvitur.*

Quinam timor? Mortis, inquam, amarissime separantis, quae dum

*Aequo pulsat pede
Pauperum tabernas, regumque turres,
Sceptra ligonibus aequat.*

Atque timor hic, et huiusmodi minae si quemque infelicissimum faciant, etsi toto corporis robore et firma valetudine florentem, prae ceteris afficiunt senem in annos proximiores morti indeprecabili dilabentem. Accedunt enim morbi, accedit moeror, accedit quotidie crescens debilitas, et sensuum stupor, quo hebescit oculorum acies, aurium perceptio, narium et palatus titillatio, quibus non ultra flores educant horti, non fructus

*uda
Mobilibus pomaria rivis.*

Age nunc et quotidie morituro para convivium!

*Districtus ensis cui super impia
Cervice pendet, non Siculae dapes
Dulcem elaborabunt saporum,
Non avium, cytharaeque cantus
Somnum reducent.*

Haec hominum fastidia, quae saepe propriis quaesita manibus mors absolvit, atque id praesertim in iis exercet, qui videntium consensu et felices censentur, et beati nominantur.

Contra durant in fastidia fortes, qui humiliore loco vel nati, vel viventes, ruri campisque dant operam, contenti parvo, nec

*Valle permutant Sabina
Divitias operosiores.*

Siquis me roget qua de causa districti laboribus, et interdum exigua re familiari dolentes minus vitae fastidia sentiant et experiantur, et fere numquam violentas in se manus iniciant, causam proferam brevioribus verbis: quia a Deo inter haec fastidia positi divinae ordinationi acquiescunt, et intuentes in eum, qui Pater est totius consolationis, illud Augustini prae oculis

et in corde habent: «Fecisti nos, Deus, ad te, et inquietum est cor nostrum donec requiescat in te!»

P. ALEXIS.

DE HOROLOGIIS

FILI, conserva tempus! — Hoc divino in sacris paginis monemur praecepto; tempore enim nil pretiosius homini. Qua in re avimadverto nihil factum possibile esse, quod hisce duobus, nempe loco ac tempori, non innitatur; omnis autem sermocinationis ratio ab iisdem praecipue pendet, quae si dempseris, penitus eloquium perit, nec fas est intelligi atque intelligere.

Asseram insuper quod mirabile videatur, scilicet in vita, quanta est, omnia per temporis distributionem et ordinem fieri, quibus sublati, omnia ruere, misceri, confundi videbis, nec familia, nec urbs, nec civitas exstare poterunt, et antequam fiant ipsa opera in primo conamine subvertentur. Itaque mihi et sententia est, ab ipso humani generis exordio temporis rationem, distributionem, ordinem exstitisse. Atque inutile dicam perquirere qua in tempore dividendo atque administrando prisci et principes illi viri machina potissimum uterentur, utrum automate et fabrefactis, an potius, naturali illa solemnitate vicissitudine diei et noctis, luminis ac tenebrarum, lunae et solis, et conversione illa mirabili siderum contenti, tantummodo rem integram summa per capita dispaecerent ac enuclearent. Obruimur saeculorum caligine, premimur monumentorum inopia, et quae tractata posse nitescere desperamus, potius quam audaci coniectura vel superba affirmatione probare, praestat uti sunt incerta relinquere.

Divisere profecto tempus, namque illo sunt uti in aedificiis, in domibus, in agrorum operibus, in comparatione ciborum, in frugibus tum serendis, tum secandis, tum servandis, in armentis tutandis, pascendis, in venatione, in piscatione, in singulis denique; satis est hoc scivisse, ad sobrietatem scivisse, nec plus sapere quam oportet sapere, uti Tarsensis monet philosophus.

Miror tamen tot in monumentis, quae nostra aetate patuerunt, quaeque alta humo condita maiores nostri ignorarunt, qualia Thebea sepulcra, Assyria et Chaldaea aedificia, tum quae in Akkad, in Mycenis, in Argo urbibus, tum quae in Cretensibus regionibus, quae in pagis Etruscis, et Oeis, et Siculis effodiuntur, nihil prorsus circa horologia sculpturis, picturis, inscriptionibus ferre. Mirari licet haec; minime vero licet, quasi argumentum, proferre. Quod enim hactenus hora statuit, quia hactenus reperi non est, potest momento temporis reperi, et patere. Quin igitur quid coniectemus; longe enim a moribus et usu nostro abest praepositae sententiae inservire, et contechnari, ut Plantus ait, ad ea, quae scripserunt veteres, et quae a naufragio superstites exstiter, librorum ad reliquias convertimur.

Atque hic duo primum assurgunt: Biblia et Homerus. In Homero, quod sciam, omnia reducuntur, quae sunt temporis, ad illa quae

sole, luna, sideribus in firmamentum gradientibus, vel per illud ad mare declinantibus indicantur. Aurora, solis ortus, occasus et sidera et luna horologii vice funguntur; non autem stilo fit horarum interdiu mensura, non clepsydra noctu. Haec profecto passim. Sed quid sibi volunt haec Homeri carmina, in quibus aperta horarum fit mentio, quaeque ego ad verbum e Graeca interpretor Musa *Iliadis*, Lib. V, circa finem?

*In uno autem flagello agitabat equos;
Sponte autem portae apertae sunt caeli, quas custodiabant Horae,
Quibus commissum est magnum caelum, et Olympus,
Et reducere densam nebulam, et inducere.*

Nisi quis probet haec ab emendatoribus Homeri inducta fuisse, quippe quadringentos circiter per annos in opus incubuerunt, fateor me in difficilissimis versari. Praetereo autem et aliquod simile relatis, ex *Odyssaea* effodiendum.

At in hisce me prohibere non possum quin memorem quod olim legisse memini, scilicet horis datum tale sonans nomen ab Horo, Aegyptiorum Numine, atque inde, ab Aegyptiis traditum, Graecos accepisse. Horus autem apud Aegyptios idem ac Apollo est. Video insuper dici «horizonta» fasciam illam caeli, in qua horae describuntur decursu, si pro zodiaco horizon sumatur obvia illa dicendi figura, qua pars pro toto ponitur. Video Graece ὥρα idem esse ac apud nos; et scio Graecam civitatem, eiectionis a regione Pelasgis, quorum opera, Pausania teste, Astu aedificati sunt muri, Argos, Mycenarum, Tirynthi, ceterarumque urbium illic antiquissimarum eodem ritu, quo Ferenina moenia, Arpinatia, Aletrina, Signina, Volaterrina, Fiesulana, et reliqua Etruscorum; scio, inquam, Graecam civitatem tribus praesertim populis ab Aegypto exsulantibus, Aramesse Danao duce, Sesostridis filio, fuisse conflata. Qua de re mature scribam in hoc commentario, quae a monumentis veterum scriptis a me olim hausta, recentiores effusionis, quarum et apud has paginas mentio recens fuit, mirabili consensu firmanant. Sed, ne vagemur longius, ad nostra redeamus, ac teneamus.

(Ad proximum numerum).

G. P.

ANNALES

Gallorum Russorumque foedus iterum firmatum — Graecorum Rumenorumque contra infectum — Mauritanorum atque Iberorum iurgia — Philippinis in insulis advectiones — Transvaallianum bellum.

RHEMI, Compiègne, Dunquerque, tria haec nomina diu Galli ferme memorabunt, quippe quae renovatum sollempniter ac publicatum inter suum populum cum Russorum imperio foedus significant. Lutetienses tamen, qui prae reliquis Gallis omnibus suam optabant in urbem Russorum Caesarem excipere, in vanum credere conceptam de re spem viderunt.

★

Nec dissimilia, etsi in re minus gravi, Rumenis adolescentibus contigerunt, qui suis ex athenacis in Graeciam profecti, Graecos aequa-

HOMINUM FASTIDIA

...tra hominis vapor est ad modicum parens.

Hæc in sacris libris. Atque utinam vapor
ascendens a solo et parus et dignus aethere
ascenderet, et hæc solis iridesceret, et in pace
transiret! Paludis halitus sæpe turbidus, in-
fernam foetidus hos contagio inficit, illos mor-
bus obruit umbra, procellis undequaque sac-
catis, turbinibus irruentibus quasi monstribus
perterrita præda, hæc illac circumferat, ac
perferat. Qua de causa scite, etsi acerbè et
vitam dixit philosophus continentem se-
delorum, exordientem ploratu nascentis,
suprema lacrima morientis. Hinc

Optime respondet Ovidius, quia nistimur in
...cupimusque negis; atque ideo nemo
sua sorte beatus.

Optime respondet Ovidius, quia nistimur in
...cupimusque negis; atque ideo nemo
sua sorte beatus.

Duplex itaque fastidiorum genus, sæpe homi-
nibus intolerabile. Alterum, quod quisque sibi
parat ærens, volens, et prudens, immo callidus,
diligens, et industrius; alterum, quod singulis,
aut sponte, aut ingratia, ferendum datur, cuius-
modi sunt invidia civium, surditas, caecitas, in-
firma corporis membra, et cetera naturae, sive
nobis intimae, sive nobis externae, mala, de-
nique mors. Hæc nos aut acquiescimus, aut
repugnamus, et modo minimus, modo repel-
limus vel voluntario exilio, vel medicamen-
tis, domum patiens, qua levius sit interdum
quidquid vel corrigere, vel abicere non valeamus.

9]

COMMUNIA VITAE

Latinitati utilis,
recens, vaporibus rapientis, iter.

Quod non tamper condiximus ab externis con-
sideranda, retracto e fenestella capite, ad interiora
curus circumspicienda venimus. Forfex a dextris
habebat hominem corpore grandem, ætate, si vultui
habenda fides, quinquagesimo circiter anno proximum,
nisi iam biennio, aut triennio præterisset. Mihi a
laeva villius (ita forebant vestes), qui nondum bene
considerat, et iam

plene perfudit pectore semnos,
et gravitas, quam par sit, veluti profundiores organi
calami, stertens insonabat. Transtra omnia curus
plena gemitibus.

Qui apud Forficem, postquam caute primum, mox
animo veluti aetnas

ardentes oculorum orbis in singula torret,
et bene pacatus nostra agmina circumspexit,

manibus sub scamno, quasi in natatum conaretur,
perquirere, bulgam satis superque tumentem, Troiani
instar equi foetam, non armis virisque, sed eculen-
tis mercibus, inde extraxit, superque gemitibus collo-
catam, ritu solemnè gravique fronte, quasi publica
de re aliquid magnum portenderet, aperuit. Lago-
nam primo, caput enim hæc rei erat, vino ruben-
tem, cyathum inde, quasi filium a matre aut nutrice
inseparabilem, taenia lagonae collo alligatum, atque
ad latus apposuit. Mox panis molem,

Argolici clypei, aut Phœbeae lampadis instar,
dilatantem; hæc autem expandit, turcetumque Bo-
noniense in folia, quasi in totidem paginas, alia su-

Amandatis postremis his, quae tamen neque
paucæ numero, neque exigua mole fastidia sunt,
priora illa vitae recensemus fastidia, quae nobis-
metipsis nos multo sæpe studio comparamus,
quasi nec multa, nec gravia essent, quae secum
rapit mortalis conditio. Quae conditio talis est
ut nulla curis aetas careat ab ortu ad senectutem
et senium. Videmus namque infantulos, etsi lacte
expletos, etsi munditie florentes, etsi nutricis
inter ulnas et manus et oscula blanditos, nescio
de quo dolere, requiem invenire non posse.
Quousque tandem? Donec fessi motu, fletuque
ipso fessi, somno quiescant.

Atque hic quotidiana praetereo, quae iam
ab inde dolore misellos afficiunt, curisque lan-
niant. Quoties famelici, sitibundi materna petie-
runt abora plorantes desolati! Quoties vel absen-
tem, vel absentem ineffabili gemitu lacrimisque
prosequuntur! Quoties, matre blandiente pueris
visitantis amicae, palluerunt invidia, zelotypi
exclamant, et amarissime doluerunt!

Ista quotidie donec pede certo vestigia signent.
Tunc puer gestit paribus colludere, verba red-
dere... felix! qui nescit se brevi abripiendum
ad scholas, ibique, etsi standi impotenti, tamen,
sententia docente magistra, horas perpetuas sibi
ducendas immobili; ibi vi discet quae nolit,
quae repugnet, admittet, et liberi aëris desi-
derio tabescentem angustae aulae parietes, vi-
tiosas et exiguas aër enutrit.

Iamque agas in duriora ætatem iam per exosa.
Gauderet equis, canibusque et spreci campi gra-
mine, gauderet exlex, gauderet custode remoto,
gauderet... Miseria est non habere quae desi-
deras, et horum desiderio perire; magna cala-
mitas est impatienti coercitiones et poenas in-

per alia distributum Iliadis more et Aeneidos, tum
suillis bene saginatum ex ovibus placentam, tum casei
non unam speciem. Quae ubi appositae sibi, ita tu-
berculi capiti, ut utraque manus aegre sufficerent
capacissimas buccas implendas, et maturissime deglu-
tienti, quasi gutture pro voraci ciborum vortice ute-
retur. Naribus interea dilatatis in opus incumbat
ille truo mirabilis, molari dimidio pane pro tryblio
usus, et vino saepius recurrente, puto ne ingestis
gula suffocaretur. Atque omnia postquam consumpsit,
rursus bulgam perquirere, et inde hausta mala per-
sica, pyra, nuges cum reliquo pane comedere. Nos
attoniti mirabamur ingluviem. Siccata lagona, fru-
ctibus et pane ad micam usque comestis, vitra (haec
enim unicus non oderat), in bulga reposuit, et, patrato
opere contentus, toto pectore respiravit.

Tum demum in nos intendens verba simul et oculo-
los: — Ne miremini — inquit — me primo diei tempore
copioso ientaculo perfrui. Civis Romanus dicor, et
maiores nostros quinquies comedere diebus singulis,
et explorare se solitos, religione magna sequor, vel in
minimis curans quae facere ipsi solebant.

— Atqui — Forfex ait non sine aculeo — potiusquam
Romanos, parcos et frugales, mihi Graecos illos Ho-
mericos imitari videris, quae satis nunc ad explen-
dum oppidum essent, bini comedentes, vel terni.

— Minime — inquit ille — Graecus, uti putas, sed
Romanus praedicor, et Romanus quidem totus in
prius; ideo respuo potionem nigram illam ex ara-
bica faba, quam maiores nostri ignorabant. —

Tunc ego interceptus: — Ecquid kaffeo cum fabis
commune est? Illud semen ex arbuto, istae ex herba.
Nec simili inter se forma sunt, neque minus, quo
possint prodere nobis modo, inter se discrepant;
lignosum semen est kaffeo, et semiambustum, contri-
tumque, molitumque iuvat, praeter hoc inutile prorsus;
fabae contra legumina sunt, quae recentia, tenella,
optima ad esum sunt; quae sicca obdurata-
que ebullienti molliuntur aqua et pultim excellentem

stinctus luere; infortunium acerba, magistro
stimulante, verba sentire. Quis neget miserrimum
esse puerum ad annos usque adolescentiae
curis quotidianis distentum?

At ubi viriles induerit vestes, ubi inter ho-
mines versari coeperit homo nova surgunt fa-
stidia, taedia nova consurgunt. Praestare vi-
debit aequales et aemulos, et ad honores irre-
pere et lucra consequi non casu, non merito
pro bene factis, sed commendatione hominum
et feminarum, sed intuitu fumosarum imaginum
maiorum suorum, sed benevolentia iniusta ma-
gistratus. Videbit ista quotidie et quotidie in-
gemiscet, taedeatque publicae vitae, quae po-
nitur innititur iniquitati, atque utinam non vi-
deat se fraudibus circumventum, calumniis ob-
rutum, atque apud eos, qui possunt, teterius
descriptum lapillo. Quorsum hæc? Donec op-
pressus intreat bili, donec exsul abeat patria,
locum cedens non virtuti praestantiori, non in-
nocentiae, sed fraudibus industria nefaria pa-
ratis, quibus assuescit aeger desperantis frusti
sententiae, demissam caelo in terram auperis
esse virtutem, quam non ipsi tuerentur, sed
quam improbitati darent victimam atque ludi-
brium. Tum necessitate repugnandi, exemplo
trahenti in perniciem, cum nihil sanctum, nihil
inviolatum, nihil inexpugnatum ubique videat,
sciatque hæc impune omnia fieri, aut cupidini
mortis obeundae cedit; his enim, quae nunc
sunt temporibus nusquam diversa perspicit, aut
improbissimis quibusvis ubique victoribus, im-
perantibus ac triumphantibus victas et ipse
dabit manus. Quas cum dederit, cum et ipse
potitus erit imperio iisque abundet et affluat,
sine quibus videtur voluptuosa et iucunda vita

conficiunt; quae non leguntur singula ex arbore de-
cidentia, sed propter solum falcem secantur a mes-
soribus. Quid igitur kaffeo cum fabis commune?
Nec video causam, qua arabicam, nec potius afri-
cam, aut americanam dicas hanc esse fabam, cum
in hiace et locis prospere arbor hæc germinet. Die
ergo feliciter kaffeo, ex illa Aethiopiae consensu
nomini regione, in qua excellens prae ceteris locis
est, si Massaliae, viro illic diutissime commoranti et
verasto, veridico, historiae illustris auctori, credere
volueris.

— Atqui ego — reddidit ille truo — ita appello, ut
latinitatem ad « modernas » quoque res exprimendas
aptam demonstrarem. —

Tunc ipse, qui scribo: — Dic, sodes; quæ ex mari
piscatus es istum cete « modernum »?

— Numquid — illico me truo interrogat — nunc
recte dixi? —

Ego: — Latinitatem consule, sodes, et videbis te non
modo dixisse male, non enim in latinis lexis « mo-
dernum » habetur; sed ore proprio tibi maledixisse;
demonstras enim ex ore tuo latinitatem non aptam
ad exprimendum vocem « modernum », nisi refugere
velis ad illa « recens, nuperum, hodiernum » quae
quidem, quia Cicerone, Catone et reliquis trita nimis,
obsoleta possunt fortasse tibi videri.

Forfex ridebat, atque oculis innuebat ut extimu-
larem dicentem, et acriore aceto perfunderem, quo-
niam acetabulum erat in manibus; ipse postea attico
sale condiret, nisi dis visum et esset alium viae so-
cium nobis concedere, qui et pipere et oleo super-
additis, condimentorum omnium numerum aboleret.
Itaque addidi: — Tu vero nequaquam Romae natus,
nec Romanus es, nam loquela tua manifestum te
facit. —

(Ad proximum numerum).

H. DE VECCHI PIERALICE.

PER ORBEM

SCRIBENTEM ac recolentem assidue tot damna, tot aerumnas, tot fortunarum vitaeque discrimina minitatur mox, atque conterret horridus morbus, isque quam proximus. Neapolim enim, finitimam paene urbem, aggressa est mortifera pestis lues, quae cum innotuerit, haud facile dictu est quantus metus Italiam omnem, litoraue Interni nostri maris pervaserit. Contagium, ut assolet, passim murumclades inopina primum medicorum vigilibus oculis indigitavit. Quo moti eventu properarunt urbis magistratus solliciti ut debellarent cito, et centrum contagii invenirent, quod ad aediculas quasdam circa portum reperierunt. Mense enim iam elapso baiuli quidam correpti primitus atro morbo ibi procubuerant; inde mora non fuit quin in eo loco contagii ambitus omni industria circumscriberetur, ac potentia et vi eius imminuta, restinctum feliciter diffusionis periculum omne dici posset. Quod cum, Deo adiuvante, contigisse videatur, erecti plane civium animi Italorumque ancipites sollicitudines passim sunt dissipatae.

Similia evenisse Brasiliae Reipublicae in urbe capite, a Ianuario flumine nuncupata, fama fuit; at simul inde quoque renunciatum sedula curionum opera iam omnia decreta, quae continere morbi propagationem, quaeque repellere a reipublicae finibus tantum malum valerent.

Nos autem vix animo a pestifero metu reintegratos contristavit iterum vehemens infortunium Cusentina in regione ortum. Ignitae pulveris, media ipsa in urbe, incenditur officina ac prosilit. Flammae inde voraces excitatae extemplo quam maximae; cumque deficerent vigilum cohortes, advocati statim finitimis ex oppidis militum operariorum manipuli. At eorum opera inferior prorsus infortunii magnitudine atque celeritate visa. E centro enim urbis tamquam e clibano flammae effundebantur vento inflatae, auctae, vorantes omnia circum. Quaquaversus fugiebant mulieres atque infanti derelinqentes domus resque suas igni absumentas: ignitarum rerum acervi alebant et ipsi ruinam. Tandem post eximios militum civiumque conatus, post virtutis altissima specimina, cohibita ignis rabies disperfit; at ex ditissimo aedibus et thesauris urbis centro non nisi fumantes ruinae superfuerunt.

Tristia nec longe dissimilia passim tradunt Germanica diaria. Pleinstein oppidum prope Ratisbonensia moenia ab incendio e pistrina orto voratum est fere omne: templum, canonicorum aedes, monialium virginum claustra deleta omnino fuere. Leopolitana item e civitate nuncii sunt, Sokalensibus civibus eadem prorsus quae Cusentinis contigisse. Circa forum et maximam urbis viam ducentae iam domus igni consumptae; civium tria millia adnumerantur, qui et tecto et supellectili carent: Iudaeorum templa in ruinam delecta iacent.

Ecquid? Nihil ne erit hodie quod ex infortuniis mentem retrahat ac relaxet? Fateor me frustra reperiisse quidquam, tantumque solari me potuisse oblectamentis iis, quae praestat ipsa anni tempestas, decidentis nimirum autumnii, cuius cum plenitudine nova exsiliunt, e doliis exque urceis vina, novaque recreabunt Bacchi munera defatigatum metu et dolore viatorem. Sed tamen cito, redeunte glacie, udisque pluviis contristabimur, fientque peiora hodiernis gravioraque itinera.....

VIATOR.

VARIA

Chartae usus.

Chartae usus et quid et quanti sit hodie in orbe terrarum facile coniectatur ex iis, quae scribemus. Millies centena millia libellarum in Canadensi regione quotannis impenduntur in lignis terendis, quorum ex, ut ita dicam, adipe massa conficitur, unde, postmodum liquescenti additis aquis, charta fiat. Triginta opificia in rem illic incumbunt ut lignea massa redigatur in chartam, eademque pecuniae vis insuper persolvenda est, ut opus perficiatur. Diarium unum *Petit Journal* in singulos annos centies centena millia chilogrammatum charta in comparanda absumit. Ephemeris Germanica, cui nomen *Berliner Lokalanzeiger* centies et vicies centena chilogrammatum millia hoc anno emisit constat praelo subiicienda. Hisce ex praemissis noscet facile reliqua lector intelligens; nam fert proverbium: «Intelligenti pauca», et «Ex ungue leonem».

Nova via ferrea Orbi compar.

Exstat triplex nucleus, quasi funiculustriplex pecuniosissimorum hominum, distributus per totidem gentes quibus constat, Russas nempe, Americanas et Franco-Gallicas. Via haec ab Alaska procedens, Transiberianam cum Canadensi et Americana Foederatarum Civitatum tercentis chilometris superadditis coniunget; fretum Behring, dispositis super pelago ratibus, quae vaporitrahās et vaporivehas sequentesque alligatosque currus ex integro excipient, tranabit; rates autem hinc inde Alaskianos in Transiberianos, Transiberianos in Alaskianos immittent ferreis axibus ex litore porrectis ad negotium: rates vero illius generis erunt, quas a *ferry-boats* anglico sermone designant. Mathematicus vir Lebel, patria Gallus, operis et summam et singula, sua arte ac scientia, descripsit. Itaque ex Hispano litore, peragratia Europa et Asia, America potietur qui sedit olim in Lusitania, et a vaporiveha mediam in Americam descendet, nec unquam, nec usquam cursu interrupto.

Formicis unde incommodis exterminium.

«Vade, piger, ad formicam» dicit Spiritus, ut, abdicata socordia, in ea seduli simus, quae muneris nostri sunt. Bonis numquam licuit viris esse otiosis, et adhuc resonant in auribus meis illa Hieronymi, quae me olim puerum pulchre exercebant: «Aspicio formicarum gregem angusto calle fervere, ferre onera maiora quam corpora. Aliae herbarum quaedam semina forcipe oris trabebant; aliae agerebant humum de foveis, et aquarum meatus aggeribus excludabant. Illae venturae hyemis memores, ne madefacta humus in herbarum horrea converteret, illata semina praecidebant; hae luctu celebri defuncta corpora deportabant. Quodque magis mirum est, in tanto agmine egrediens non obstabat intranti; quin potius, siquam vidissent sub fasce et onere concidisse, suppositis humeris adiuvabant.» Quorum itaque cum sit tanta sollertia, nescio quid sibi non metuant horrea, carnaria, pomiferaeque arbores, coqui, panificae, pistores, et quotquot sunt bellariorum artifices; non enim arca, non armarium esse potest, argumentosis hisce bestiolis, quod sit impervium atque praeclusum. Hinc adversus illas, quasi una cum gente Iuno, tot annos bella gerit frustranea genus humanum, quas non igne, non muris, non ferventibus aquis, non oleo therebintino, resinaque exterminare fas est, aut amovere saltem a loco. Sed nuperrime inventum est quod fulmineum illis venenum habetur, quod

que stantes in cubili, domumque tuentes repente necat, redeuntes arcet odore. Sufficit oleum litantracis, quod dicunt, accipere, eoque linire circum arbores, eoque aquis commixto caveas formicarum aspergere, imbuiere, eoque in patellula effuso, patellulam ipsam in armario, in capsula concludere.

Lectores, quibus a formicis domi taedium, damnumque est, remedium poscant, quod minimi emitur, et incommodis hisce hospitibus et latrocinantibus proculdubio carebunt.

Ioci.

Philelpho iudice ubi constituenda cenacula.

Apud quosdam in Urbe solent conventus haberi, ubi, ineunte nocte, sermones eruditiores agitentur. Philelphus, facetus vir, secum nonnullos adducit, qui exemplo convenientium meliores fiant. His interdum facultas datur suam dicendi sententiam. De cenaculis apud veteres sermo erat, quae in superiore domus parte constitui solebant. Novus homo, ceteroquin dives, audiebat attentus, aperta vero dissentientis animi nutante capite signa ostendebat. Tunc unus e sociis: — Atqui tu illa et haec inficiaris, quae et literis et effossionibus manifesta sunt? — Panuntius, hoc novo illi nomen, placide respondit: — Quae fecerint veteres illi non abnuo, quia non curo; at morem faciendi et aedificandi non probo. — Eocur? — omnes conclamant. — Quia... quia — Panuntius ait — nihil scala periculosius et gravius est a cena abeuntibus. Hi enim, cibis graves et obruti vino, facile per gradus praecipiti casu..... Intelligitis optime omnes! —

Profecto omnes mirifice intellexerunt, neque tamen risum continere potuerunt, qui sciebant, saepissime multa cum fama, Panuntium recedentem a cena sine scala et sine gradibus in via concidisse.

P. d. V.

EPISTOLARUM COMMERCIIUM

Cl. v. Iac. Tas...., *Molomii prope Tornadozum* - Semel, bis, ter, et quot sequuntur huiusmodi, cumulativi sunt numeri. Singuli, bini, terni, etc., ordinativi sunt. Notant illi quoties iterandum semel patratum, hi qua disponantur acie procedentes. Bis bina igitur aequant quantitate quatuor; sed quaterna ex hoc non incedunt, id est veluti sint quatuor in fronte; nam in fronte sunt bini, nempe duo, quos rursus duo pone sequuntur. — De integra quaestione autem et de accentu recordare illa Vergilii: *Bis* Venit ad muletram *bino*s alit ubere foetus — et: *Bina* manu quatiens praefixo hastilia ferro. Habes itaque «bina» interdum poni pro «duo»; habes vero «bis» indicare illud esse iterandum quod semel positum fuerit. Numquam denique legi «bisbina», aut «binabis» una voce coniuncta; sed prosodiae legibus parent.

EIDEM - De humanissimis verbis agimus gratias. Sed tamen ipse praeconi illi faveas, indulges, blandiris, qui, nulla interposita mora, superbo, quamquam insulto, ludibrio Latinas gentes insultat.

Cl. v. Fr. Pal...., *Pragae* - Litteras, quas pollicitus es, vehementer expectamus.

Cl. v. Al. Ba...., *Florentiae* - ... sed propositam rem eris tandem aliquando aggressurus? Ab isto Tranquillino nihil ne sperandum?

Cl. v. Ios. Ker...., *Nivariae* - Oleum et operam perdidisti!

A SECRETIS.

les ac studiorum socios visitaturi adierant. Con-
venerant enim secreto iuvenes illi publicas ino-
pinato palamque per plateas et vias Athenarum
ducere pompas, simul conclamantes pro
foedera proxime suas inter gentes feriendo. At
contra, re cognita, pompa vetita est, aususque in
irritum cessit. Quinimmo, infectae rei occasione
sumpta, passim Hellenica diaria obnoxia sese,
in propositum huiusmodi foedus obtestantur
aceriter; estque etiam monumentum scriptum a
magistratibus diariisque vulgandum traditum,
quo animadvertitur Graecorum publicae utili-
tati parum in praesens prodesse nova cum fi-
nitimis civitatibus iungere foedera, quoad eadem
saltem incerta manserit Cretae insulae conditio.
Docet item monitum Russorum similitudines vel
similitudines non esse excitandas, cuius est vo-
lunt de populo circa Danuvii oras incolentibus
in unum cogendis. Russis enim certo certius in-
gratum fore praenoscitur Graecorum rempubli-
cam suas cogere vires contra Serbos, vel Bul-
garos, vel ceteros populos Slavonica origine
natos. Interca Carolus, Rumaniae rex, Francis-
cum Iosephum, Austriarum Imperatorem, iuvi-
suras adiit. Namquid de re cum eo locutus
est?

Silent nunc quae dictabantur novissime
voces de Russorum invidia consilia in Mauri-
tania. Alioquin Ibericae irae non remittunt,
immo perdurant ob inlatas cruentas a Mau-
ritania iniurias in ipsorum olives, quorum adhuc
in vinetis detinentur. Negotia de
causa saltem carolenda diu, uti cum barbaris
inimice mox aequet, pro, vel contra Iberos acta:
tandem vero, paratis iam ab Iberica classe
belliis minis, concorsit Mauritanorum rex, atque
petitionibus et iuribus Iberorum iustum placu-
tum iustamque pretium redditurum se spondit.

Ut Anglia in ultima Africa, diu iam post
victoriam conclamata, ita et America in
Philippinis insulis post ipsum Aguinaldo, su-
premam ducem, captivum ductum, bellum per-
dunt. Traditum est enim a Manila, America-
nae centuriam fuisse a Philippinis incolis in
insidias inopinato petitam, atque oppressam
multa cum clade.

Ex Africano autem bello, post proelia ad
Elm's River, Port et ad Utrecht Anglia in-
fausta, extrema haec Kitchener dux docuit, Boer-
rum legiones, Delarey dux, ad Ruslenburg
lae Anglia aggressam; incassum tamen, cum,
pulsis aggressantibus, Angli sospites evaserint.
Facile inde coniectum est bellum accerrimum
adhuc utrinque prosequi; tradunt immo brevi
fore ut novae copiae in Africam ex Anglia
mittantur, multaque legiones emeritis iam
stipendiis revocentur ad signa. Haec inter
postifera luce ipsa in Anglica colonia iterum
apparuit...

POPPLICOLA.

LIBRORUM RECENSIO

De sacra B. M. Virginis Imagine, quae
sub titulo Civitatis in Mamurrae oppido (in
Campania) magna religione colitur, Carmen
historicum a CARMELO PEZZULLO Protonotario Apo-

stolico editum. — Aversa, ex Typographia Francisci
Fabozzi, 1901.

Carmen hoc, dignum sane cedro, constans versibus
septuaginta quatuor supra quadringentos, auget se-
getem illam poetarum, quos schola recentior, nescio
quo vesano furore acta, quasi deliros ab se prolicit
ac dedignatur. At nobis contra aestimantibus liceat
pauca quaedam ex eo libro depromere atque oculis
legentium subicere, qui, suo utentes iudicio, totius
operis degustandi statim desiderio calebunt.

Quo autem rei summa melius intellegatur, inverte
perbreve epistolam eamque pervenustam, referre,
quae carmini praestitit: «Amice Lector. — Apostolus
Paulus, Praedicator veritatis, et Doctor Gentium, in
11^a eius Epistolae ad Thessa. inter alia scripsit: *Fratres,
state, et tenete traditiones, quas didicistis sive per
sermonem, sive per Epistolam*. Iam inde ab anno 1857
Ioann. Bapt. Piccirilli Neapoli typis commisit opu-
sculum, cui titulus: *Storia dell'insigne Santuario di
Santa Maria della Civita che si venera in Itri*. Paucis
abhinc mensibus opusculum illud perlegi, ab eoque
didici, et firmiter teneo, quae in praesenti Carmine,
a me subsecivis horis elaborato, continentur. Haec
tibi paucis volui, ne credas, me in Carmine ipso, ut
Postae assolent, fabulatum fuisse. Vale».

Adstructa sic historiae fide, res proponitur primis
hinc versibus:

Quam Lucas olim Eois depinxit in oris,
Virginis Effigiem, divino Numine tandem,
Post varias sedes, transvectam in Civita Montem,
Et Templum, positaeque aras, fideique triumphum,
Quantaeque festivas fuerint spectacula pompae,
Concinimus...

Sed planius etiam ordo carminis patet ex hac dul-
cissima invocatione:

Salve, Regina Potens, tu quondam e vertice Caeli
Orbe sub Eois dependentibus usque dedisti
Pace frui multa: tu prodigialiter inde
Olim transvecta prius, Messana deinde
Littora, te Matrem quatuor coluere, beasti.
Nunc nobis cunctis totum mensura per aevum,
Mater Amoris eris, natos nos semper amabis
Et te nos Matrem, te semper amabimus omnes.

Ex quibus, etsi perparcia, et specimen habes poe-
ticol coloris, et scriptorem deprehendis «opere in longo»
caventem, ne sit numerorum delectatio tam diuturna,
quae auribus afferat satietatem; quod is quidem fa-
cile assequitur, vindicata sibi in syllabis dimetiendis
aliqua libertate; ut videre est in vv. 50, 173, 294:

— Salve, Regina Potens, tu quondam e vertice Caeli —
— Ecce duo Monachi, ex senioribus ambo —
— Pace sequens populus turmatim sua gaudia promittit.

Historicum autem quum sit carmen, iure commen-
datur nativa quadam, et quasi Liviana aut Naeviana
simplicitate; ut in his:

v. 94: *Exurgunt Monachi, Mariaeque apparet Imago*
112: *Quod modo ab indigenis Nova Sancta Maria*

201: *Mons tibi semper honos: montem tibi deligis*

Et tibi monte isto consurgere templa videbis,
Et tibi monte isto semper reddemus honores.

229: *Caetanarum urbis Franciscus Episcopus annos*
Post centum...

239: *In formamque novam post saecula multa ma-*
[nendam.]

249: *Et merito decorant Sanctuarii nomine templum.*
276: *Quae facienda iubent Rubricae rite peractis.*

286: *Instructum consendit equum e melioribus urbis.*
288: *Ore gravi Pastor Marianos intonat hymnos.*

126: *Hic illic sparsim pagosque urbesque proquinqus.*
390: *En qui rura colunt, pagosque urbesque pro-*

Et qui longinquas alia in regione repostas.

Splendida praeterea descriptio est tum sacrae pom-
pae, tum ignei artificii in honorem Virginis; a quibus
locis afferendis, quod productiores sint, aegre absti-
nemus.

Restat ut virorum coetus, qui litterarum inco-
lunitati gravius advigilant, carminis huius auctorem
inserant suorum vatum choris habeantque sibi ca-
rissimum: quo praemio honoris facile poterunt ceteris
quoque

vatibus addere calcar,
Ut studio maiore petant Helicon virentem.

P. ANGELINI.

AD PROXIMUM NUMERUM

His diebus a socio et scriptore nostro H. Dos-
WALD ex Americis accepimus litteras «de Mac-
Kinley praeside interfecto». Quamquam de tri-
stissimo illo eventu et de viro in *Voce Urbis*
locuti sumus, morem tamen amico gerente,
scriptum novum, quod, cum serius ad nos per-
venerit, in hoc commentarii nostri numero lo-
cum habere non potuit, in proximo edemus.

AENIGMATA

I.

Littera, de liquidis quae una est, pars prima;
Vox dubii. Ut, lector, nes praecipit ultimo;
Errans quod populus loca per deserta comedit.

II.

(in quo media littera alternanda est).

1. Est Siculum urbs, flumen. — 2. Terram pro-
[tenditur intus]
Hic pelagi tractus, stationem datque carinis.
1 + 2. Democritus iugi pulmonem agitare so-
[lebat]
Risu; ideo hoc illi merito cognomen adhaesit.

A. MORCHIO.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis inter-
pretationem ad commentarii moderatorum
miserint intra duos menses, unus, sortitus,
gratis accipiet opus, cui titulus:

PETRI ANGELINI

LOLLIUS

SIVE

DE PROVECTA LATINITATE

Aenigmata a. IV, n. XVI proposita his respondent:

1) Tela, Telum, Letum; 2) Olim, Mito.

Ea rite soluta miserunt:

Herm. Gini, *Taurinis agnis*. — Ric. Magenta, *Genoa*. —
D. Le Provost, *Briocem*. — F. Arnori, *Mediolano*. — Prim.
Gordon, *Mancunio*. — Lud. De Rubens, *Iguio*. — I. Ray-
maltis, *Opitoloki*. — Eug. Soaso, *Bormio*. — Gail. Schen-
Ratisbona. — Iul. Sernstinger, *Dresda*. — Fr. Sallaris Sch.
Piar., *Sabadello*. — P. Pellegrini, *Neapoli*. — Alois. Car-
pelli, *Senis*. — Ad. Skrzypkowski, *Swinice*. — I. Walter, *Ne-
Eboraco*. — I. Rainer. — E. Burg, *Argentorato*. — P. Desi-
derius O. F. M., *St. Louis*. — Collegium Sch. Piar. *Stellae*.
— Am. Robert, *Mariville*. — St. Figielaki, *Rypino*. — Car.
Stegmüller, *Subaria*. — Petr. Garrone, *Pazzana ad Vercellas*.
— Aug. Roberge, *Chicotino*. — V. Hertel, *Mendhusio*.
Sortitus est praemium

P. DESIDERIUS O. F. M.

ad quem missum est opus, cui titulus:

PETRI ANGELINI

LOLLIUS

SIVE

DE PROVECTA LATINITATE.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina Pacis Phil. Cuggiani.